

Орфей

Планински певец и поет, лечител, музикант и пророк. Старогръцката традиция му приписва основаването на **Дионисовите** и на **Елевзинските мистерии**, на **мистерията** от о. **Самотраки**, авторството на хероическата метрика, на астрологията, земеделието, на чудотворството. Сред учениците му са **Херакъл**, **Мидас**, **Евмолп**, **Тамирис**, **Лин** и **Музей**. Влиянието му се признава в Южна Италия и в Сицилия (Велика Гърция), но и по егейските острови и в Азия. О. е един от *седемте мъдреци*, създател на орфизма, чиято космогония и митология, отразени в т. нар. Орфически химни и други писмени свидетелства, са напълно различни от класическите елински представи за устройството на света. Тази разлика произтича от строго идеалистическите философски възгледи, които мнозина елински мислители обосновават и приписват на О., съгласно практиката на всяко учение да се митологизира.

Името на О. се споменава за пръв път от странстващия елински лирик **Ибик** към средата на VI в. пр. Хр., във фрагмент, от който личи, че то е вече прочуто. Краткият текст се потвърждава от стапогръцката чернофигурна живопис, в която О. започва да се появява от втората половина на същото столетие. Още първите изображения на О. го представят като певец от Аполонов тип (увенчан с лавров венец и без брада), който стои на скала с лира в ръка, вперил поглед в слънцето, заобиколен от тракийски първенци, които лесно се разпознават по облеклото (голите им тела са наметнати със **зейри**, а на главите си носят лисичи шапки) и по архаичното си тракийско въоръжение (две копия). Елементите в сцената – елински (голото тяло) и тракийски (облеклото) показват идеята на вазописците да съчетаят родната среда на О. с постепенната елинизация на образа му. Тази елинизация се извършва напълно в края на IV в. пр. Хр., когато в Александрийския музей учените-филолози обработват митографски легендата за О. От тогава този персонаж намира трайно място в гръко-римската литература и в изобразителното изкуство и то предимно с трите най-известни епизода от митичния си живот – пътуването с **Аргонавтите** ([РП2] , неуспешния си опит да изведе любимата си от подземния свят (**катабазиса** на О ([РП3] .) и разкъсването на певица от **менадите** на **Дионис** ([РП4] . През раннохристиянската епоха О. ([РП5] се превръща в хрисим пастир, носител на представата за т. нар. божи човек, пример и проповед на новия антиезически морал.

Родината на О. е **Тракия**. Етимологията на името е колеблива, но генеалогията са показателни. Основните им версии локализируют царската династия, от която О. произхожда, на три места по южнотракийското крайбрежие – източно от устието на **Хеброс** в район с център **Такийския Херсонес**; източно от устието на **Нестос** в район с център територията на **киконите** или по-късната Маронея; западно от устието на р. **Стримон** в район с център областта **Пиерия** и планината **Олимп**. О. е известен и като цар на **одрисите**, на **бистоните**, на **едоните** и др. Най-интересната генеалогия отрежда на О. родство с един от най-популярните митични царе – той е син на **Ойагър**, владетел на Тракийския Херсонес и на **Калиопа**, най-страшната от **музите**, внук е на **Харопс**, който въвежда самия Дионис в мистерията, след идването на бога от Азия. Други генеалогии съобщават различни имена на баща му, на майка му, споменават братя и сестри на О., както и негови синове. Освен прочутата **Евридика**, до О. има още две съпруги – едната е **Агриопа**, другата е анонимна. Във всички случаи обаче животът на О. протича в **Тракия**. В тази страна О. има ключова позиция в религиозното мислене на населението. Тази персонификация не се появява в домашните тракийски извори, но се възплъщава в идеята за владетеля – цар, жрец и бог, и за неговото обкръжение от последователи (посветени). **Тракийският орфизъм** изцяло се различава от елинския и като доктрина, и като мотивировка за социално действие. Образът на О. в Тракия не се интерпретира нито литературно, нито изобразително, но това се дължи на обстоятелството, че той се осмисля като чиста идея за божественост, възплътена в представата, че е син на слънцето и на **Великата богиня-майка**.

Този тракийски образ се появява под други имена, най-популярното от които е **Залмоксис**. Подобна практика – името на бога да е табу, е позната и другаде. Тя дори допринася идеята-образ да се вкорени

дълбоко в съзнанието на носителите си. Това се случва и с О., който остава в словесната култура на тракийския палеобалкански субстрат и се предава на славяните-езичници. В балканския и в българския фолклор О. е планински овчар, но и певец, поет и герой-закрилник. Тези черти на древния митичен персонаж са най-трайно съхранени в устната традиционна народна култура на родопското население<!--[if !supportAnnotations]-->[РП6](#)<!--[endif]-->.

□

[Ал. Фол†]

□

Текстът е от Кратка енциклопедия. Тракийска Древност, С., 1993, 316, с. 204-205.<!--[if !supportAnnotations]-->

<!--[endif]--> <!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]-->

□ <!--[if !supportAnnotations]-->[РП1](#)<!--[endif]-->Снимки:<!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]-->

□ <!--[if !supportAnnotations]-->[РП2](#)<!--[endif]-->Снимка: метопата с изписаното име<!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]-->

□ <!--[if !supportAnnotations]-->[РП3](#)<!--[endif]-->Снимки: релефи с извеждането. Относно катабазиса на Орфей могат да се сложат снимки на апулийски рисувани вази за слизането му в Отвѣд.<!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]-->

□ <!--[if !supportAnnotations]-->[РП4](#)<!--[endif]-->Снимки: <!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]-->

□ <!--[if !supportAnnotations]-->[РП5](#)<!--[endif]-->Снимки<!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]--><!--[if !supportAnnotations]--> <!--[endif]-->

□ <!--[if !supportAnnotations]-->[РП6](#)<!--[endif]-->Тук може да се даде препратка към Веда Словена с текст на Професора към нея.<!--[if !supportAnnotations]--><!--[endif]-->